

УДК 631.365.3+631.563.2

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ СУШІННЯ ЛИСТОСТЕБЛОВИХ МАТЕРІАЛІВ АКТИВНИМ ВЕНТИЛЮВАННЯМ

Котов Б. І., д.т.н.

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

Кузьменко В.Ф., к.т.н.

Національний науковий центр «ІМЕСГ»

Тел.: +38 (0619) 42-05-70

Анотація - розглянуто побудову математичної моделі сушіння стеблових рослинних матеріалів в штабелі активним вентиляванням.

Ключові слова – листостеблові матеріали, сушіння, математична модель.

Постановка проблеми. Сушіння сільгосппродуктів і матеріалів, як метод консервації, підготовки до зберігання та подальшої переробки є одним із основних процесів післязбиральної обробки продукції рослинництва.

Сучасні теплові сушарки, на яких традиційно висушують рослинні продукти, не придатні для сушіння листостеблових матеріалів (пров'ялені трави, льоносировина, рослинно-насіenneвий ворох, та ін.). Тому для досушування таких продуктів, як свідчить світовий досвід, доцільним і перспективним на найближчий час є метод активного вентилявання атмосферним або нагрітим (на 4-6 °С) повітрям. Сутність метода полягає в тому, що укладена в штабель попередньо пров'ялена в полі маса, досушується фільтрацією примусово поданого повітря. В процесі вентилявання штабелю повітря одночасно підводить теплоту, а також випаровує і видаляє вологу. При цьому, як показує практика, тільки частина енергії нагрітого повітря витрачається на видалення вологи. Частина теплоти витрачається з потоком повітря, що видаляється. Для більш повного відпрацювання повітря, як сушильного агента, виключення небажаного явища випадання вологи в верхньому шарі штабеля необхідно визначити і реалізувати оптимальний режим вентилявання. Таким чином для розрахунку і керування процесом досушування

рослинної маси в штабелі необхідно розробити математичну модель, яка відтворює реальний процес змінення вологості продукту і параметрів повітря в часі і за координатами (в просторі).

Аналіз останніх досліджень. Математичні моделі процесів періодичного сушіння рослинних матеріалів наведені в узагальнюючих роботах [1,2,3] та окремих працях [4,5], як правило використовують кінетичну залежність О.Ликова з експериментально визначеними закономірностями змінення коефіцієнта сушіння. При цьому практично не враховуються такі вагомні фактори як самозігрівання при виділенні біологічної теплоти, нерівномірність розподілу маси продукту за висотою штабеля та інші.

Формулювання цілей статті. Розробити математичну модель динаміки сушіння рослинних матеріалів з урахуванням розподілу насипної щільності за висотою штабеля і виділення біологічної теплоти.

Основна частина. Розглянемо нерухомий шар дисперсного матеріалу крізь який фільтрується повітря, в одному напрямку (одномірна задача). Вологий матеріал виділяє теплоту, яка разом з теплою повітря витрачається на видалення вологи; величина насипної щільності матеріалу має максимальне значення в місці входу потоку повітря і зменшується в напрямку його руху.

В основу фізичної моделі покладено дифузійно - конвективний перенос вологи від матеріалу до омиваючого його повітря.

Специфіка сушіння нерухомого фільтрованого шару дисперсного матеріалу (яким є штабель листостеблової рослинної маси) полягає в тому, що швидкість змінення вологовмісту частинок матеріалу, які знаходяться на певній висоті в середині шару, залежить тільки від параметрів (температура, вологість) повітря на цій висоті.

Розподіл вологовмісту повітря за висотою шару матеріалу (вважаємо, що сушильний агент-повітря фільтрується крізь шар знизу вверху) визначається із матеріального балансу (кількість вологи, що виділяється з матеріалу повністю поглинається повітрям). Для шару маси елементарної висоти dz , зважаючи на наявність режиму повного витіснення при фільтраційному русі повітря крізь шар, з масовою швидкістю G та вологовмістом X рівняння матеріального балансу буде мати вигляд

$$-\frac{\partial(G \cdot x)}{\partial z} dz = \rho_0 F_p \frac{\partial u}{\partial \tau} dz \quad . \quad (1)$$

Враховуючи, що $G = F_p \cdot \dot{v} \cdot \rho_v$, після спрощень отримаємо

$$v \frac{\partial x}{\partial z} + \frac{\partial u \cdot \rho_0}{\partial \tau \cdot \rho_v} = 0 \quad , \quad (2)$$

де x - вологовміст повітря, кг/кг с. р;
 u - вологовміст матеріалу кг/ кг с. р;

F_p - площа повіторорозподільчої решітки, m^2 ;
 ρ_v, ρ_0 - густина повітря і сухої речовини матеріалу kg/m^3 ,
 v – швидкість повітря, m/s .

Для опису кінетики сушіння елементарного шару матеріалу приймається рівняння, що характеризує швидкість масопередачі крізь поверхню розділу фаз (рідкої частини твердого матеріалу і повітря), що відповідає закону Дальтона.

$$j_m = K(P_1 - P_2), \quad (3)$$

де j_m - інтенсивність вологопереносу, $kg/c\ m^2$;
 P_1, P_2 - парціальний тиск вологи повітря на поверхні матеріалу і повітрі, Pa ;
 K - коефіцієнт масопередачі, $kg/c \cdot Pa$.

Якщо в якості рухомої сили масопереносу використовувати різницю вологовмісту повітря при термодинамічних умовах на поверхні матеріалу і в потоці омиваючого повітря, то інтенсивність вологовидалення з поверхні матеріалу можна виразити рівнянням

$$j_n = \sigma_x (x_n - x_n) \cdot S, \quad (4)$$

де σ_x - коефіцієнт випаровування, $kg/m^2 \cdot год$;
 x_n, x_n - вологовміст насиченого повітря, при температурі поверхні і вологовміст повітря, $kg/kg\ c.p.$;
 S – поверхня, m^2 .

Вологовміст насиченого повітря визначається відомим співвідношенням

$$x_i = 0,622 \frac{P_i}{P - P_i}. \quad (5)$$

Оскільки величина барометричного тиску P повітря набагато вища за парціальний тиск насиченого повітря $P \gg P_n(t)$ в межах температури $t = 15-30^\circ C$, то використовуючи лінійну апроксимацію залежності $P_n(t) = a_1 \theta$, співвідношення (5) можна спростити

$$X_n = \frac{0.622}{P} a_1 \theta, \quad (6)$$

де θ – температура поверхні матеріалу, $^\circ C$; a – коефіцієнт.

Початкова вологість трав, які підлягають досушуванню, набагато більша (45-50 %) за вологість інших матеріалів, тому в процесі сушіння в рослинній масі виділяється значна кількість біологічної теплоти, що приводить до збільшення її температури. Інтенсивність виділення теплоти і, відповідно самозігрівання, в

значній мірі залежить від вологості рослин [1] і припиняється тільки при зниженні вологості до 15-17 %. Апроксимація експериментальних даних [1] дозволяє, в першому наближенні, визначити лінійну залежність величини температури матеріалу від його вологості при самозігріванні: $\theta = a_2 \cdot u$. Таким чином, виключаючи з подальшого аналізу температуру матеріалу визначимо вологовміст повітря в поверхневому шарі матеріалу в стані насичення (7) спрощеним співвідношенням: $\chi_{ii} = a \cdot u$, де a – стала величина, яка визначається з експерименту.

Інтенсивність вологопереносу, за визначенням виражається як $j_m = -m_0 \frac{du}{d\tau}$, тоді з рівняння (4) з урахуванням вищенаведених посилянь отримаємо рівняння кінетики сушіння

$$-\frac{du}{d\tau} = K \cdot \sigma_0 (a \cdot u - x), \quad (7)$$

де $\sigma_0 = \frac{S}{m_0}$ - питома поверхня рослинної маси, м²/кг.

Розділимо обидві частини рівняння (7) на a

$$-\frac{du}{d\tau} = K \cdot \sigma_0 \cdot a \left(u - \frac{x}{a}\right) = K_1 (u - u_p), \quad (8)$$

де $u_p = \frac{\chi}{a}$, $K_1 = K \cdot \sigma_0 \cdot a$

Таким чином отримане рівняння за своєю структурою аналогічно рівнянню кінетики сушіння О.В. Ликова [2,3] для періоду падаючої швидкості і кінетичні коефіцієнти K_1 та a можна визначити на основі експериментальних даних по висушуванню елементарного шару рослинної сировини.

Приймаючи за даними експериментів [1], що насипна щільність трав'яної маси в штабелі висотою до 5 м змінюється за експоненціальним законом

$$\rho_0 = \rho_1 \cdot e^{-kz}. \quad (9)$$

Отримуємо систему диференціальних рівнянь

$$v \frac{\partial \chi}{\partial z} = \frac{\rho_1}{\rho_v} \frac{\partial u}{\partial \tau} e^{-kz}. \quad (10)$$

$$-\frac{\partial u}{\partial \tau} = K_1 (au - \chi). \quad (11)$$

Оскільки система рівнянь (10), (11) чіткого аналітичного розв'язку не має застосовуємо наближення рішення. Приймаючи, що вологовміст повітря змінюється тільки за координатою отримаємо рішення рівняння (11) за початкових умов

$\tau = 0$; $u = u_0$; (де u_0 - початковий вологовміст матеріалу) у вигляді

$$u(\tau) = \frac{x}{a} + (u_0 - \frac{x}{a})e^{-k \cdot a \tau} . \quad (12)$$

Диференціюючи вираз (12) і порівнюючи отримане рівняння, з рівнянням (10) отримано нове рівняння

$$\frac{\partial x}{\partial z} = f(\tau)(u_0 \alpha - x)e^{-kz} , \quad (13)$$

$$\text{де } f(\tau) = \frac{\rho_1 k_1}{\nu \rho_v} e^{-k \cdot a \tau}$$

Розв'язок рівняння (13) за граничних умов: $z=0$; $x_0=x_l$ (x_0 - значення вологовмісту повітря на вході в шар матеріалу) дає можливість отримати нестационарний розподіл вологовмісту за висотою шару матеріалу, що вентилюється у вигляді

$$x(z, \tau) = a u_0 - (a u_0 - x_0) e^{-p(z, \tau)} , \quad (14)$$

$$\text{де } p(z, \tau) = \frac{\rho_1 K_1}{\nu \rho_v K} e^{-K_1 a \tau} (1 - e^{-Kz}) .$$

З рівнянь (11) і (14) отримаємо нестационарний розподіл вологовмісту матеріалу за висотою штабелю рослинної маси при фільтрації повітря

$$u(z, \tau) = u_0 e^{-a K_1 \tau} + (1 - e^{-a K_1 \tau}) [u_0 - (u_0 - u_p) e^{-p(z, \tau)}] . \quad (15)$$

Отримані рівняння (14 і 15) дозволяють визначити змінення вологовмісту (абсолютної вологості) матеріалу і повітря, що фільтрується за часом і координатою (висотою штабелю) при різних режимах примусового вентилявання.

Таким чином, в межах зроблених припущень, задача визначення нестационарних профілів вологовмісту матеріалу за висотою нерухомого шару, що фільтрується повністю вирішується.

Необхідно відмітити, що структура наведених вище співвідношень, отриманих на основі рівнянь масообміну в цілому співпадають із структурою відповідних співвідношень отриманих на основі рівнянь теплообміну [6].

Висновки. Отримано математичну модель процесу досушування листостеблової маси активним вентиляванням, яка дозволяє визначити зміни вологості матеріалу в часі і за висотою при наявності біологічних тепловиділень. В моделі враховане природне ущільнення матеріалу, і розподіл густини за висотою.

Література.

1. *Пятрушевичюс В.И.* Активное вентилирование травяных кормов. / *В.И. Пятрушевичюс, В.М. Любарский.* - Л: Агропромиздат, 1986. -95с.
2. *Мальтри В.* Сушильные установки сельскохозяйственного назначения / *В. Мальтри, Э. Петке, Б. Шнайдер.* - М: Машиностроение, 1979. – 525 с.
3. *Дідух В.Ф.* Підвищення ефективності сушки сільськогосподарських рослинних матеріалів / *В.Ф. Дідух.* - Луцьк: РВВ ЛДТУ, 2002. - 165 с.
4. *Котов Б.И.* К определению динамики сушки трав в плотном слое / *Б.И. Котов* / *Механизация и электрификация сельского хозяйства.* - К.: 1985. - Вып.61. - С. 58-60.
5. *Котов Б.И.* Ідентифікація закономірності тепло- і масоперенесення в процесах охолодження і зберігання рослинної сировини / *Б.И. Котов, В.О. Грищенко* / *Збірник наукових праць КДТУ.*– Кіровоград, 2004. - Вип. 3. – С. 80-83.
6. *Фролов В.Ф.* Моделирование сушки дисперсных материалов/ *В. Ф. Фролов.* - Л.: Химия, 1987. – 208 с.

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ДИНАМИКИ СУШКИ ЛИСТОСТЕБЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ АКТИВНЫМ ВЕНТИЛИРОВАНИЕМ

Котов Б. И., Кузьменко В.Ф.

Аннотация

В статье рассмотрено построение математической модели сушки стебельчатых растительных материалов в штабеле активным вентилированием.

MATHEMATICAL MODEL OF DYNAMICS OF LEAFSTEM MATERIALS DRYING BY ACTIVE AERATION

B. Kotov, V. Kuzmenko

Summary

The construction of mathematical model of stem vegetable materials drying in a stack by active aeration is considered in the article.